

Samling 3

Tidlig innsats

Fortellingskompetanse

Iris Hansson Myran

Skrivesenteret
Nasjonalt senter for skriveopplæring
og skriveforskning

MATEMATIKKSENTERET
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen

NTNU
Kunnskap for en bedre verden

*Nettverk skal være arenaer for **faglig utvikling, erfaringsdeling og refleksjon**. Arbeidet skal ta utgangspunkt i konkrete praksiseksempler som støttes opp med teori og forskning.*

(Torbjørn Lund)

Våren 2023 skal kursdeltakerne:

- Ha forståelse for hva som kjennetegner meningsfylt begynneropplæring i skriving og regning
- Ha forståelse for grunnleggende prinsipper for å legge til rette for alle elevers læring, slik at alle elever får mulighet til å lære å lese, skrive og regne
- Kunne legge til rette for tilpasset opplæring, motivasjon og mestring
- Kunne utvikle god begynneropplæring i samsvar med LK20

Fagsamlinger

Samling 1:

- Forventinger til nettverksarbeidet.
- Ny læreplan (LK20)
- Utforskende undervisning – lek og læring i matematikk
- Bygge på elevenes tenkning
- Bokstavlæring og lekende tilnærming til skriftspråket

Samling 2:

- Erfaringsdeling og faglig innspill
  - Meningsfylt skriveopplæring
  - Ulike tilnærminger til skriving og lesing
-

Samling 3:

- Erfaringsdeling og faglig innspill
- Motivasjon og utforskende matematiske samtaler
- Problemløsning og ulike representasjoner

Samling 4:

- Erfaringsdeling og faglig innspill
- Å bygge stillas rundt elevenes skriving
- Litteratur som utgangspunkt for lesing og skriving

Samling 5:

- Erfaringsdeling og faglig innspill
- Begrepsforståelse, tallforståelse og planlegging
- Vurderingsverktøy

Samling 6

- Erfaringsdeling og faglig innspill
- Erfaringer fra FUS-prosjektet (Funksjonell skriving de første skoleårene)
- Mestringsnivåbeskrivelser og vurdering av elevtekster
- Veien videre

Dagens program

09.00 - 10.15: Oppsummering av mellomarbeid og ulike innganger til å utvikle fortellingskompetanse

10.15 - 10.30: Pause

10.30 - 11.30: Kreativitet i matematikkundervisningen

11.30 - 12.15: Lunsj

12.15 - 13.30: Representasjoner i begynneropplæring i matematikk

13.30 - 13.45: Pause

13.45 - 15.00: Tallinjas

Mellomarbeid

Velg minst en av skriveaktivitetene som har blitt presentert i dag:

- Forskerrapport i naturfag
- Rammelek
- Etterlysningsplakat
- Beskrive en karakter
- Skrive instruksjon til en barnevakt
- Bruke lesetopp som inspirasjon til skriving

Skriveplanlegging	
Kompetansemål	
Skriveoppdrag (konkret og relevant)	
Formål og mottaker	
Innhold	
Form	
Organisering og veiledning (før, under og etter skriving)	

Hvordan legge til rette for at elevene skal oppleve skriveoppdragene som meningsfulle?

Hvordan organisere skriveøkta/skriveøktene?

- Les artikkelen:

Skriving fra første dag- hvis skolen er forberedt

- Ekstra: Se filmen «Balansert leseundervisning»:

Skriving fra første dag

– hvis skolen er forberedt

■ AV IRIS HANSSON MYRAN OG ANNE HÅLAND

Når skolestarterne spent rusler inn skoleporten for første gang, har de med seg en rekke erfaringer med skriftspråket fra sine barnehageår. Ved å la elevene få skrive fra skolestart anerkjenner skolen skolestarternes erfaringer og bygger videre på disse.

I den siste tiden har det vært debatt om hvordan vi møter 6-åringene i skolen. Noen har blant annet hevdet at elevene blir møtt med et for stort læringspress og at leken er fraværende (Jonassen, 2017; Frydenlund, Sørensen, Peri, 2017). Med denne artikkelen ønsker vi å kople leken til en læringskontekst. Når unge elever skal lære å skrive, er leken og en utforskende tilnærming en god inngang til utvikling av skriftspråklig kompetanse.

Ulike skrivere på første trinn

De fleste barn kan mye når de starter på skolen. Noen har lært seg mange bokstaver, og mange har sannsynligvis brukt skribleskrift eller lekeskrift i en eller annen form. Elevene som skribleskriver eller som nettopp har begynt å utforske bokstavene når de starter på skolen, har ingen bevissthet rundt

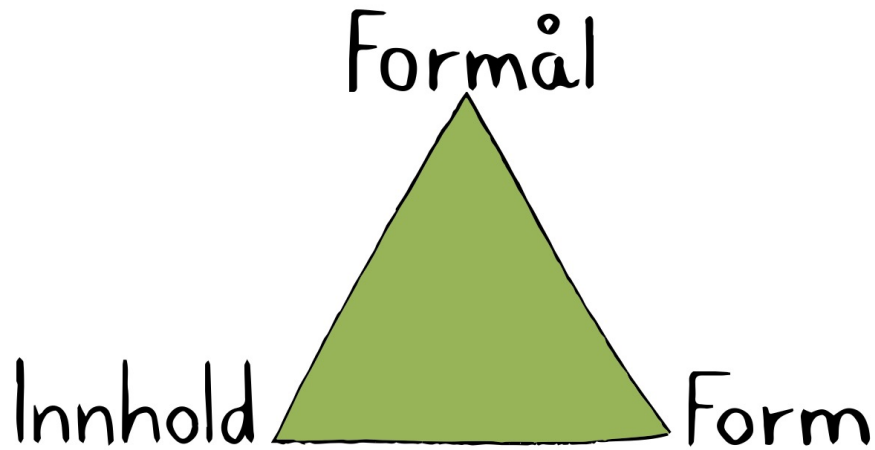
skriveretningen og formen på bokstavene. Det er også mange som skriver enkelte ord som logoer eller bilder. De har lært seg ordene utenat, men de har ennå ikke forstått sammenhengen mellom lyden (fonem) og bokstavtegnet (grafem). I denne fasen av skriveutviklingen er det viktig å anerkjenne barnets vilje til å kommunisere gjennom skrift, og her er det ingenting som heter «rett» eller «galt».

Mange elever oppdager sammenhengen mellom lyd og bokstav gjennom skrijving, og elevene trenger ikke å ha lært seg alle bokstavene før de selv får skrive. Det er derfor viktig å legge til rette for skrijving fra første skoledag. Dette viser også internasjonal forskning, som understreker betydningen av å skrive, selv om en ikke kan lese (Chomsky, 1971; Clay, 1966; Elbow, 2004; Korsgaard mfl., 2011).

Overskrifter:

- *Ulike skrivere på første trinn*
- *Å bygge stillas rundt elevenes skrijving*
- *Skriving på mikronivå (støtte eleven)*
- *Skriving på makronivå (bla. organisering)*
- *Rammelek-registrert lek*
- *Forlag som metode*
- *Lærerstasjon med veiledet skrijving*
- *Skriving med lyd støtte*
- *Skolestart er skrivestart*

Var det noen i denne artikkelen du synes var spesielt interessant? Hvorfor?

- Forskerrapport i naturfag
- Rammelek
- Etterlysningsplakat
- Beskrive en karakter
- Skrive instruksjon til en barnevakt
- Bruke lesestopp som inspirasjon til skriving

- Hva lyktes du/dere med?
- Hvordan kom det funksjonelle perspektivet til syne?
- Hvordan responderte elevene?
- Var det noe som var utfordrende?

*Hvordan utvikle elevenes
fortellingskompetanse?*

Læreplanmål i norsk etter 2. årstrinn

Elevne skal kunne:

- (...) fortelle muntlig og skriftlig
- lytte til og samtale om skjønnlitteratur (...).

Underveisvurdering

- Elevne viser og utvikler kompetanse i norsk på 1. og 2. trinn når de **utforsker og bruker språket i lek og samhandling og til å bearbeide tekstopplevelser (...)**
- Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved å la elevne være i bevegelse, leke, undre seg og bruke sansene sine. **Videre skal læreren legge til rette for at elevne utvikler muntlig og skriftlig språk ved å få prøve seg fram og være kreative (...)**

Å skrive videre på andres fortelling

Gjennom høytlesing blir elevene kjent med ulike fortellingselementer, og de får erfaring med å fortsette på en fortelling en annen forfatter har startet på.

- *Hvilke deltakere er med?*
- *Hvor foregår fortellinga?*
- *Hvilke problem møter deltakerne?*
- *Hva er løsningen?*

Dragejakten
Prinsessen kommer til
et sted der det er bare
fjel og fult av lava.
Prinsessen ble tatt i et
bur, men Askeladen
så i kikerten sin
så kom Askeladen
til bure og så raste
det ned to steiner
men dragen hørte
det Askeladen tok
op et sverd og kastet
sverdet op i munnen
til dragen og låste
op døren dermed
ble prinsessen fri

Dragejakten

Prinsessen kommer til
et sted der det er bare fjel og
fult av lava.

Prinsessen ble tatt i et
bur men Askeladen så i
kikerten sin

så kom Askeladen
til bure og så raste
det ned to steiner men
dragen hørte

det Askeladen tok
op et sverd og kastet
sverdet op i munnen
til dragen og låste
op døren dermed
ble prinsessen fri

Innholdsnavigasjon

- [Planleggingsskjema](#)
- [Dag 1: Deltakere](#)
- [Dag 2: Sted](#)
- [Dag 3: Andre karakterer](#)
- [Dag 4: Problem/løsning](#)

Bit-for-bit-fortelling

Å skrive sin egen fortelling er en gøy og kreativ øvelse. I denne ressursen gir vi de yngste elevene verktøy som kan hjelpe dem med historiefortellingen sin. I løpet av en uke får elevene ett nytt skriveoppdrag hver dag. Oppdragene presenteres gjennom fem korte filmer som er ment å instruere og inspirere de unge skriverne.

Dag 1: Deltakere

Det første oppdraget er å finne ut hvem som er hovedkarakter i fortellingen. **Hvem** skal fortellingen handle om? Hvordan ser karakteren ut? Er det noe som er spesielt med denne karakteren?

Bit-for-bit-fortelling: Dag 1

Bit-for-bit-fortelling

Dag 1: Hovedkarakter

Kopier link...

A video thumbnail featuring a child in a yellow jacket and black hat sitting on a large red cannon in an outdoor setting. The child is holding a clipboard and writing. The background shows a grassy field and a cloudy sky. A play button icon is centered over the video. In the top left corner, there is a logo with an orange and white triangle. In the top right corner, there is a copy icon and the text 'Kopier link...'. The title 'Bit-for-bit-fortelling' is displayed in a green box, and 'Dag 1: Hovedkarakter' is in a light blue box.

Dag 5: Tittel

Det femte oppdraget er å finne tittelen til fortellingen. Hva skal fortellingen **hete**? Hvis tittelen er spennende eller interessant så vil kanskje mange glede seg til å høre den?

Bit-for-bit-fortelling: Dag 5

Bit-for-bit-fortelling

Kopier link...

Dag 5: Tittel

Skrivekompetanse

Hvilken kunnskap og hvilke ferdigheter og holdninger utvikler Johan gjennom å jobbe med fortelling på denne måten?

Kunnskap om skriving f.eks.

- språk (ordforråd, grammatikk, tekststruktur)
- hvordan tekster anvendes for ulike formål i ulike sosiale og kulturelle sammenhenger
- om ulike sjangre

Prosesskapasitet f.eks.

- sette seg mål for skriveprosessen
- analysere hvordan teksten kan tilpasses mottakere
- generere innhold
- strukturere teksten
- vurdere egen tekst
- revidere egen tekst
- ferdigstille teksten (sjekke rettskriving, tilpasse layout)

Holdninger til skriving f.eks

- Å ha tro på egen evne til å mestre skriveprosessen
- Å være motivert for å gjennomføre skriveprosessen
- Å ha vilje til å anvende kunnskap og ferdigheter for å lære
- Å være innstilt på å lære, kommunisere og samhandle med andre

Elevene bør få ulike og varierte erfaringer med både å gjenkjenne fortellingselementer, oppbygging av fortellinger, og det å planlegge og skrive egne fortellinger.

Tittel: DET MAGISKE SVERDET			Forfatter: JOHAN	
Hovedkarakter/ hoveddeltaker	Sted	Andre karakterer/ deltakere	Konflikt, utfordring, problem	Løsning
				
En gutt han er kur	En borg	Den lille ninja	Ninjaen prøver å ta gutte	gutte ta det magiske sverdet

Viktige elementer i effektiv skriveopplæring

1. Skrivestrategier 2. Sammendrag 3. Samskriving 4. Tydelig formål 5. Tekstbehandlingsverktøy 6. Tekstbinding	7. Emnehjelp og planlegging av tekst 8. Utforskende aktiviteter 9. Skrivning som prosess 10. Studere modelltekster 11. Skrive for å lære

(Graham & Perin, 2007)

Skrivestrategier:

«...prosedyrer og teknikker som skrivere bruker for å gjennomføre en skriveoppgave». «... de valgene skriveren tar ved utformingen av selve teksten»

(Hertzberg, 2006)

Førskrivefase	Skrivefase	Revisjonsfase	Slutføringsfase
Hva er hensiktsmessig å gjøre før skrivninga tar til?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å komme i gang med skrivninga?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å revidere teksten?	Hva er hensiktsmessig å gjøre for å ferdigstille teksten?

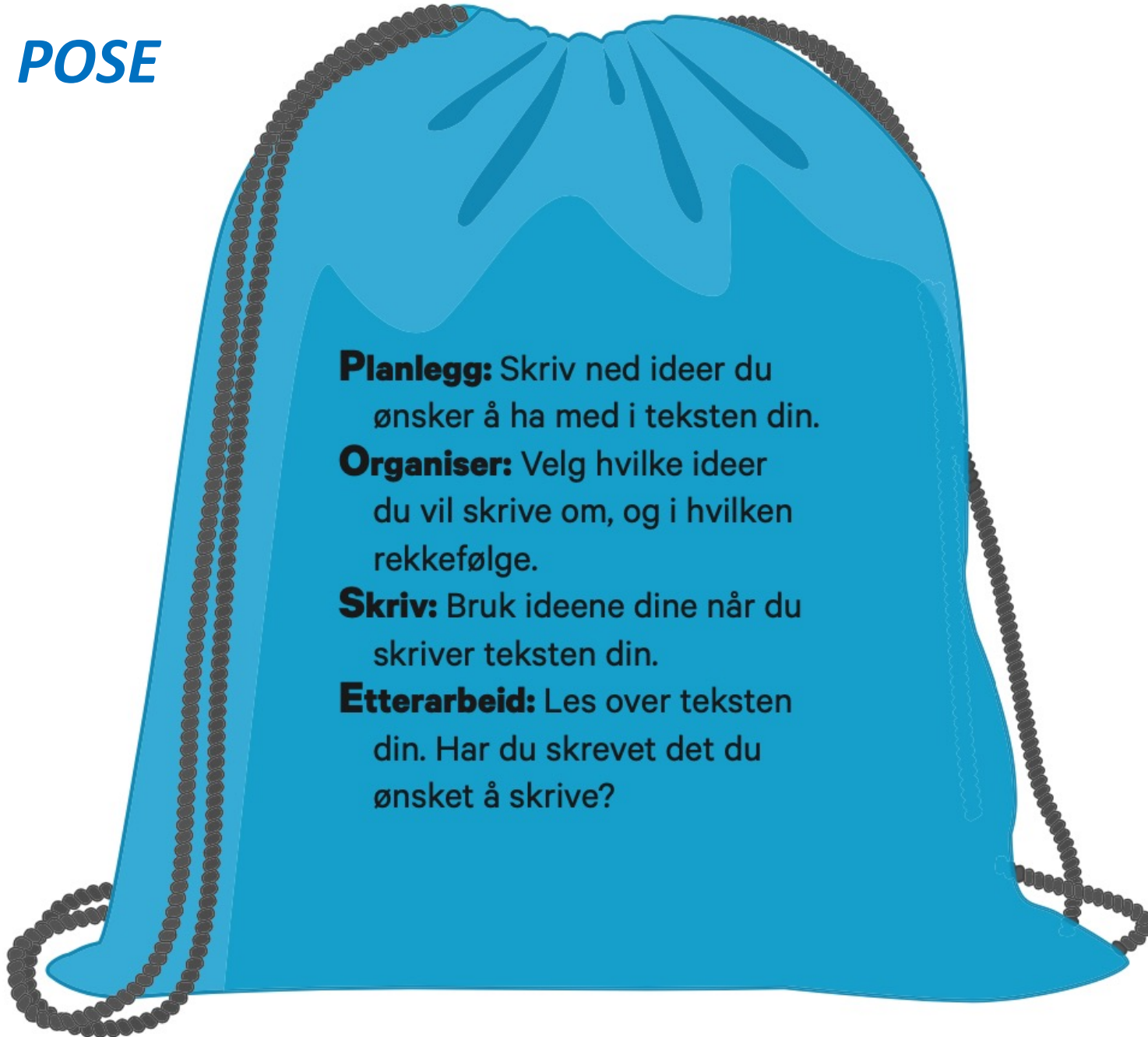
Mange elever strever med å generere innhold til tekstene sine.

«Jeg vet ikke hva jeg skal skrive om»

Elever som strever må få eksplisitt opplæring i de samme strategiene som høyt presterende elever bruker.

(Graham & Harris, 2005)

POSE

Planlegg: Skriv ned ideer du ønsker å ha med i teksten din.

Organiser: Velg hvilke ideer du vil skrive om, og i hvilken rekkefølge.

Skriv: Bruk ideene dine når du skriver teksten din.

Etterarbeid: Les over teksten din. Har du skrevet det du ønsket å skrive?

Planleggingsskjema fortelling (1)

Tittel		Forfatter	
Deltakere 	Sted 	Konflikt/problem 	Løsning

I starten kan det være fint å bruke planleggingsskjemaet for å formidle muntlig

Tittel			Forfatter		
Deltakere	Sted	Konflikt/problem	Følelse	Løsning	Slutfølelse
					

(Myran et al, 2021)

Fortellingskort

Deltakere

Sted

Konflikt/problem

Følelse

Løsning

Slutfølelse

Egner seg godt til å analysere hvilke element eleven har tatt med i sin fortelling.

Skriveoppdrag:

Du skal skrive en fortelling om noen som går inn i et skummelt hus

Førskrivingsfase:

- Skap en “skummel” stemning.
- Les en skummel fortelling .

Det skumle huset på haugen

Jeg heter Ragnar, og jeg har blitt en gammel mann. Nå skal du få høre om noe som skjedde da jeg var barn.

Det var blitt høst og bekmørkt om kveldene. Vi hadde lite penger, så for å tjene litt ekstra, dro moren min ofte rundt i nabolaget og solgte ullsokker. En ettermiddag var hun blitt syk. Hun spurte meg om jeg kunne gå en runde og forsøke å få solgt noe, slik at vi kunne få penger til å kose oss med noe godt. Jeg hadde ikke hjerte til å si nei, selv om jeg kjente en klump i magen. Det var jo så mørkt og kaldt ute.

Etter å ha banket på dører i det som føltes som en evighet, innså jeg at jeg bare hadde solgt ett par sokker. Og jeg som så gjerne ville ha noe godt å spise! Det var bare ett eneste hus igjen som jeg kunne prøve: det skumle huset som lå i enden av gata, oppe på en haug. Jeg fikk frysninger på ryggen bare jeg så på det huset. Den mørke malingen hadde flasket av fra veggene i årevis. Noen vinduer var knust, og jeg kunne ikke se noe lys der inne. Hadde jeg sett noen gå inn eller ut av det huset noensinne? Det så mer ut som huset til en vampyr eller et spøkelse enn huset til en normal familie. Men jeg måtte prøve, for da kunne jeg si til moren min at jeg hadde banket på alle dørene i gata. «Vampyrer og spøkelser finnes jo ikke», sa jeg til meg selv. I den overgrodde hagen raslet de brune bladene på trærne i den sterke vinden. Jeg er sikker på at jeg skalv enda mer enn bladene da jeg sakte gikk opp den bratte steintrappa til huset.

Jeg banket forsiktig på den tjukke tredøra, men ingen åpnet. Alt jeg kunne høre var mitt eget bankende hjerte og den ulende vinden. Jeg snudde meg og skulle akkurat til å løpe derifra, da jeg hørte en lyd. Døra hadde åpnet seg litt på gløtt. Innenfor var det et svakt lys. Hjertet mitt banket enda fortere, og jeg klarte nesten ikke snakke. «Ehh, hallo?» Jeg hørte at stemmen min skalv. Jeg åpnet døra og gikk sakte inn i gangen. I veggene og taket var det svære spindelvev, og svarte edderkopper stirret på meg. Det luktet muggent og gammelt der inne. «Er det noen her?» Nå hadde jeg blitt alvorlig redd, og bestemte meg for å flykte hjem til mor. Men da jeg snudde meg, hadde døra lukket seg. Jeg rev og slet i døra mens jeg kjente pulsen min i ørene. Svetten silte nedover ryggen min mens jeg kjempet mot den tunge tredøra. Var den blitt låst? I full panikk løp jeg innover i huset, for å finne en annen vei ut. Gulvet knirket under meg, og det ene rommet var mørkere enn det andre. Da hørte jeg en streng stemme som ropte «Hva gjør du her? Kom deg ut av huset mitt!» Akkurat da så jeg bakdøra på huset. Jeg reiv den opp og løp og løp og løp. Aldri hadde jeg løpt så fort før, og aldri kom jeg til å løpe fortere enn den gangen.

Trygt hjemme fortalte jeg andpusten alt til moren min. Men hun bare smilte, ristet på hodet og sa: «Gutten min, du har litt for god fantasi!» Jeg var så lettet over at jeg kom meg hjem til mitt eget, koselige hus, og jeg bestemte meg for å aldri nevne det med et ord til en levende sjel. Jeg tror fortsatt ikke på spøkelser, men den dag i dag grøsser jeg fortsatt på ryggen når jeg tenker på huset på haugen.

(Myran et al., 2021)

Samtale om teksten:

- *Hva var det som gjorde fortellinga skummel?*
- *Hva synes dere er skummelt?*
- *Husker dere noen skumle ord fra fortellinga som ble lest opp?*
- Elevene planlegger teksten
- Elevene skriver en fortelling om noen som går inn i et skummelt hus
- Tekstene deles

Skriv stikkord:

- *Hvem er med? Hvem går inn i huset? dukker det opp andre deltakere?*
- *Hvordan ser huset ut? Hvordan beskrive et skummelt hus? (sted)*
- *Hvilken følelse har personen?*
- *Skjer det noe skummelt inne i huset? (konflikt/problem)*
- *Hva føler deltakerne?*
- *Hvordan ender fortellinga og hvilken følelse har personen til slutt?*
(løsning og slutfølelse)

Tittel:			Forfatter:		
Deltakere	Sted	Konflikt/problem	Følelse	Løsning	Slutfølelse
					

- Hvordan har dere jobbet med fortelling i deres klasser?
  - Hvordan ivareta den fortellingskompetansen elevene har når nye lærere overtar?
- På hvilke trinn egner det seg å jobbe slik som vi har beskrevet i denne økta?
- Har denne måten å jobbe på overføringsverdi til andre skrivesituasjoner?

Referanser:

- Hertzberg, F. (1994): Lærerrespons. *Norsklæreren*. (1), 20 – 24.
- Myran, I. H., Johansen, M. B., Kvistad, A. H., Tollaksen, K.V. & Skar, G. B. (2021). *Skriving i begynneropplæringen- en praktisk innføring*. GAN Aschehoug
- Graham, S., & Perin, D. (2007). *Writing Next: Effective strategies to improve writing of adolescents in middle and high school – A report to Carnegie Corporation of New York*. Washington, D.C. : Alliance for Excellent Education.
- Graham, S. & Harris, K. (2005). *Writing better. Effective strategies for teaching students with learning difficulties*. Baltimore: Brookes.

Fortelling (Bit for bit): <https://skrivesenteret.no/ressurs/bit-for-bit-fortelling/#-dag-2-sted->